

Geoffrey Waugh
(ed.)

Víra královny Alžběty II.

Geoffrey Waugh (ed.)

**Víra
královny
Alžběty II.**

KARMELITÁNSKÉ
NAKLADATELSTVÍ

KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Queen's faith. Český

Víra královny Alžběty II. / Geoffrey Waugh (ed.); z anglického originálu

The Queen's faith ... přeložil Jiří Zbořil. – V Praze : Karmelitánské nakladatelství, 2023. – 139 stran. – (Inspirace ; svazek 25)

Vydalo Karmelitánské nakladatelství ve společnosti KatMedia, s.r.o.

ISBN 978-80-7566-397-9 (brožováno)

* 27-565.3 * 27-184 * 27-423.79 * 27-1/-9 * 27-423.7 * 316.752 * 27-4

* 27-662:3 * 929.731-055.2 * 27 * (410) * (042.5)

– Alžběta II., britská královna, 1926–2022

– Vánoce

– Bůh a člověk – křesťanské pojetí

– křesťanská víra

– křesťanské učení

– křesťanské ctnosti

– hodnoty – křesťanské pojetí

– křesťanský život

– křesťanství a společnost

– panovnice – Velká Británie – 20.–21. století

– projevy

– promluvy

27-5 – Liturgie. Křesťanské umění a symbolika. Duchovní život [5]

© The British Monarchy. Excerpts permitted

© Geoffrey Waugh

Czech edition © KatMedia, s. r. o., Praha, 2023

ISBN 978-80-7566-397-9

Kotva obrádkyně víry

Předmluva k českému vydání

Pavel Svoboda

Vrcholní politici slouží jako vzory — v dobrém i ve zlém. Lidé mají tendenci je napodobovat, čímž se kulturnost a mravnost celé společnosti buď pozvedá, anebo naopak rozkládá. Proto jsou také důležité hodnotové projevy, jako například slova českého premiéra Petra Fialy v katedrále sv. Víta 2. července 2022, kdy zdůraznil, že „si váží nejen našich duchovních tradic, ale i významu náboženství a církve pro naši současnou společnost. Je to pro mě ale i radost jako pro člověka, který se otevřeně hlásí ke své víře a pro nějž představují duchovní hodnoty základní klíčovou orientaci v jeho životě“.

Tento výrok — v českém prostředí ojedinělý — nemá daleko k jinému prohlášení: „Život Ježíše Krista, Knížete pokoje ... je pro mě inspirací a kotvou v mém životě.“ Jeho autorkou je zesnulá britská panovnice Alžběta II. (1926–2022). Z jejích úst přitom nejde o slova výjimečná, a to nejen proto, že britskému monarchovi náleží titul „Obránce

víry“ (Defender of the Faith), k čemuž se zavazuje při korunovaci. Úspěšnost plnění tohoto úkolu samozřejmě závisí na míře, s níž se panovník s vírou identifikuje.

Předložený výběr královniných zejména vánočních promluv dokládá, že pro Alžbětu II. se role *obránkyně víry* nestala břemenem. I když její sedmdesátiletá vláda byla dobou prohlubující se sekularizace společnosti, královna se nesnažila zalíbit mainstreamu tím, že by své přesvědčení upozadovala. Naopak: s narůstajícím věkem šla důrazem na křesťanství stále více proti proudu. Nic na tom nemění skutečnost, že k Vánocům náboženské prvky patří, a jsou proto stravitelnější i pro sekulární prostředí. Královna se pravidelně obracela k veřejnosti o Vánocích, ale stejně postupovala i při řadě jiných příležitostí.

Projevy Alžběty II. ukazují, že když mluvila o své víře, dělala to autenticky, přirozeně a nenásilně. Bylo tomu tak jistě nejen proto, že hovořila z hloubi svého srdce o svém živém a osobním vztahu k Bohu, ale zejména proto, že tím odkazovala na zdroj řešení velkých nenáboženských témat: nesobecká služba jiným lidem, mír, láska, úcta, tolerance a odpuštění.

Královna nejen mluvila, ale šla i příkladem. Zastavme se u tématu odpuštění. Přestože byl hrabě Mountbatten, strýc jejího manžela prince Philipa, zavražděn Irskou republikánskou armádou (IRA), královna si později potřásla rukou s Martinem McGuinnessem ze Sinn Fein, politické strany napojené právě na IRA... Byl to důležitý krok k usmíření mezi nacionalisty a unionisty v neklidném Severním Irsku. Když pak v roce 2021 otrásl jejím vlastním ro-

dinným životem rozhovor, který poskytl princ Harry a jeho manželka Meghan, reagovala ve stejném duchu lásky a odpuštění: „Harry, Meghan a Archie budou vždy velmi milovanými členy rodiny.“

V titulu *Defender of the Faith* hraje důležitou roli určitý člen *the*: monarcha je hlavou anglikánské církve, formálně nadřazenou i arcibiskupovi z Canterbury, a proto má být obráncem ne jakékoliv víry, nýbrž té anglikánské. Tato náboženská výlučnost však Alžbětě II. nebránila rozvíjet vztahy s jinými náboženstvími, jak o tom svědčí setkání s pěti papeži či přátelství s proslulým americkým evangelikálním kazatelem Billym Grahamem. Roku 2012 v projevu ke svému diamantovému jubileu poznamenala, že anglikánství „má povinnost chránit svobodné praktikování všech ostatních náboženství v této zemi“ a že „církve vetkaná do struktury této země pomohla vybudovat lepší společnost“.

Nemůžeme tušit, s čím Hospodin přivítal Alžbětu II. při jejich setkání 8. září 2022. Nenaplnění role obrádkyně víry to však určitě nebylo.

Autor je právník, vysokoškolský pedagog a politik. S královnou Alžbětou II. se setkal v roli předsedy právního výboru Evropského parlamentu v roce 2014.

Víra nás provází časy dobrými i zlými

Předmluva editora

Princ Philip, vévoda z Edinburghu (10. června 1921 — 9. dubna 2021), jenž zemřel pokojně dva měsíce před svými 100. narozeninami, byl obdivovaným a nejdéle žijícím a sloužícím královským manželem v britských dějinách. On také královnu povzbuzoval, aby ve svých vánočních poselstvích hovořila o své křesťanské víře. O svých vzpomínkách na vévodu hovořil profesor Ian Bradley, autor knihy Bůh ochraňuj královnu (God Save the Queen), se zpravodajským serverem Premier Christian News:

Byl to skutečně on, kdo královnu přiměl, aby ve vánočních poselstvích mluvila o své víře. Víte, za starých časů byly ty projevy spíše jen poznámky z cest, které říkaly, kde se královská rodina zrovna nachází.

V roce 2000 však královna dojemně a působivě promluvila o své křesťanské víře a o tom, jak ji ovlivnila. Mělo to velmi pozitivní odezvu a Philip pak skutečně královnu přesvědčil, aby se v promluvách

více věnovala své vlastní křesťanské víře. „Měla bys o tom mluvit,“ řekl jí.

Profesor Bradley kázal královně a vévodovi z Edinburghu jako hostující kazatel ve farnosti Braemar a Crathie, kde královna navštěvuje nedělní bohoslužby při svém pobytu v Balmoralu. Princ Philip si podle něj během kázání rád dělal poznámky a velmi živě se zajímal o teologii:

Zaznamenával si všechny podrobnosti kázání. Nesmírně se zajímal o teologii, měl skvělé znalosti Bible a také se pak na kázání vyptával při obědě a zkoušel vás z toho, co umíte. Žasl jsem nad jeho biblickými znalostmi. Jednou večer jsme seděli a povídali si skoro až do noci o biblických zmínkách o životním prostředí, které bylo jeho velkým zájmem. Byl dobře zasvěcen do Bible a zajímalo ho, co Písmo říká o stvoření a našem vztahu k němu.¹

Článek v deníku The Guardian od Catherine Pepinsterové, zveřejněný v neděli 24. prosince 2017², popisuje, jak královna podrobněji hovořila o své křesťanské víře:

V královské domácnosti je královnino vánoční vysílání známé jako QXB (*Queen's Christmas Broadcast*).

1 Srov. článek Chantalle Edmundsové v *Premier Christian News*, 10. dubna 2021, premierchristian.news/en/news/article/prince-philip-persuaded-the-queen-to-talk-for-the-first-time-about-her-own-faith-in-christmas-broadcast

2 www.theguardian.com/uk-news/2017/dec/24/queens-christmas-message-article-of-christian-faith

Pro miliony lidí je stálou a nezbytnou součástí vánočních svátků. Pro královnu je to zase okamžik, kdy promlouvá k národu, aniž by jí scénář předkládala vláda. V posledních letech se stalo i něčím jiným: vyznáním její křesťanské víry. Velká Británie se stává stále více sekulární, kdežto královnina poselství se ubírají opačným směrem.

Průzkum vysílání za dobu její pětadesátileté vlády odhalil, že původně o náboženském významu Vánoc hovořila královna většinou jen okrajově.

V posledních letech však její poselství nabyla jiného tónu a královna více vysvětluje svou osobní víru — „kotvu mého života“, jak se vyjádřila v roce 2014.

V loňském roce řekla: „Kristovým učením se dnes řídí miliardy lidí, nacházejí v něm vůdčí světlo pro svůj život. Patřím k nim, protože Kristův příklad mi pomáhá vidět, jakou hodnotu má, když se malé věci dělají s velkou láskou, ať už je dělá kdokoli a ať přitom sám věří v cokoli.“

Zlomovým bodem v obsahu jejích poselství bylo milénium. V roce 2000 je věnovala vyprávění o Kristově životě a učení, které, jak řekla, „poskytují rámec, v němž se snažím vést svůj život“.

V podobně osobních komentářích pokračuje dodnes. Podle Iana Bradleyho, profesora kulturních a duchovních dějin na University of St Andrews a autora knihy *Bůh ochraňuj královnu — Duchovní srdce monarchie (God Save the Queen — The Spiritual Heart of the Monarchy)*, „to z ní dělá skutečnou Obhájkyni víry“, což je odkaz na titul, který používají všichni monarchové od doby, kdy jej papež Lev X. v roce 1521 poprvé udělil Jindřichu VIII.,

předtím než se anglický král s Římem rozešel. Víra Alžběty II. papežům imponuje natolik, že mi ji jeden vysoký vatikánský úředník popsal jako „posledního křesťanského monarchu“.

Vysvětlení pro tato neskrývaně křesťanská poselství se různí. Někteří královští pozorovatelé tvrdí, že královna se rozhodla použít dvoutisící výročí Kristova narození jako příležitost otevřeně promluvit o křesťanství. Jiní v tom viděli ruku George Careyho, tehdejšího arcibiskupa z Canterbury. Bradley spatřuje vliv prince Philipa. „Po velmi osobním vyznání v roce 2000 byla povzbuzována, aby pokračovala. V reakci na toto poselství prý obdržela pětadvacetkrát více dopisů než obvykle a zároveň měla obrovskou podporu od vévody z Edinburghu.“ ...

Před rokem 2000 se královna k víře nejvýrazněji přihlásila během rozhlasového vysílání v roce 1947, kdy hovořila o zasvěcení svého života službě a zakončila je slovy: „Bůh mi pomáhej, abych svůj slib splnila“, a pak při korunovační bohoslužbě.

Nástupem na trůn se ovšem stala také nejvyšší představitelkou anglikánské církve, takže od té doby její veřejný život nevyhnutelně ovlivňovaly náboženské události: ukazovala se televizním divákům v kostele o Vánocích a Velikonocích, rozdávala peníze na Zelený čtvrtek (tzv. *Maundy money*), účastnila se nedělní vzpomínkové bohoslužby u Hrobu neznámého vojína.

Ale právě ve vánočním vysílání se vedle veřejného zřetelně projevuje i zájem osobní. Není v něm zapojen žádný vládní úředník. To, co napsala, předem přehlédne její soukromý tajemník, nyní Edward Young, a také vévoda z Edinburghu. Předpokládá

se, že rady poskytoval i lord Chartres, londýnský biskup, který nedávno odešel do důchodu a dlouho fungoval jako teologický poradce královské rodiny. Mezi pravidelná témata patří odpuštění, smíření, soucit a nejčastěji služba.

Lord Williams z Oystermouthu, známý jako Dr. Rowan Williams, v letech 2002–2012 sloužil jako arcibiskup z Canterbury a přiznává, že Lambethský palác³ občas poskytoval konzultace: „Občas jsme byli požádáni o nějaké myšlenky, které bychom chtěli přednést.“

BBC minulý týden přiznala, že příliš reflektuje sekulární podobu Británie a měla by se více snažit odrážet i víru v Británii. Podle Williamse tuto propast překlenuje královna. „Myslím, že jelikož se v obecném kulturním prostředí objevuje méně zjevných křesťanských ‚sdělení‘, rozhodla se královna tuto mezeru záměrně vyplnit,“ řekl.

Poslední dobou se poselství vždy týkají i Britů jiného vyznání. Williams také vidí souvislost mezi nedávnými vánočními poselstvími a přelomovým projevem, který královna pronesla v roce 2012 v Lambethském paláci počátkem svého diamantového jubilejního roku, v němž anglikánskou církev označila za jakýsi deštník, pod nímž mohou hledat útočiště i jiná vyznání. „Myslím, že to souvisí s jejím postavením nejvyšší představitelky církve a je to i v souladu s jejím projevem v Lambethu v roce 2012 o odpovědnosti anglikánské církve, jakožto pozitivní strážkyně víry v širším slova smyslu

3 Lambethský palác (*Lambeth Palace*) je oficiální londýnské sídlo arcibiskupa z Canterbury (pozn. red.).

v národě, aniž by byla obětována její specifičnost,“ řekl k tomu.

Tradici královských vánočních poselství zahájil v roce 1932 královnin dědeček Jiří V. a pokračoval v ní i její otec Jiří VI. ... Začala jako rozhlasová vysílání, ale od roku 1957 jsou vysílána televizně a natáčí se v Buckinghamském paláci (jednou, v roce 1986, slavně Davidem Attenboroughem v Královských stájích na hradě Windsoru a v Sandringhamu v Norfolku).

Naše antologie ukazuje, jak často královna hovořila o své víře po celou dobu své vlády, tedy i před rokem 2000.

Knihla obsahuje úryvky z královniných sedmdesáti vánočních vysílání z doby její dlouhé vlády a také z jejího velikonočního vysílání v roce 2020. Královniny výroky o křesťanské víře jsou zde uspořádány do témat, která ve vysílání zaznívala nejčastěji. Patří mezi ně: Ježíš Kristus, služba a podpora, mír a dobrá vůle, víra a naděje, světlo a život, pravda a odvaha, láska a laskavost, soucit a péče, odpuštění a smíření, úcta a tolerance.

Královniny výroky o víře a životě byly pronášeny především v souvislosti s oslavou Vánoc, každoročního svátku připomínajícího narození Ježíše Krista.

Tradice Vánoc

Vánoce a Velikonoce jsou v mnoha zemích státními svátky. Příběhy, které se s těmito svátky pojí, byly poprvé vyprávěny a sepsány před téměř 2000 lety a dnes se oslavují po celém světě. Přibližný počet let

od onoho historického narození slaveného o Vánocích nám připomíná datum a rok v našich kalendářích a diářích. Naše kalendáře dosvědčují jedinečnost onoho narození.

O Vánocích a Velikonocích navštěvují miliony lidí kostely, aby slyšeli a zpívali vánoční a velikonoční poselství. Evangelia podle Lukáše a Matouše, původně sepsaná na pergamenu, vyprávějí známé vánoční příběhy o narození jedinečného dítěte.

Připomeňme si teď některá z prvních vyprávění o mimořádné události, kterou bylo narození dítěte v Betlémě, malé vesnici asi 12 km jižně od starého města Jeruzaléma.

V Lukášově evangeliu (Lk 2,1-14) je Ježíšovo narození popsáno takto:

V těch dnech vyšlo nařízení od císaře Augusta, aby se v celé říši provedlo sčítání lidu. To bylo první sčítání a konalo se, když byl v Sýrii místodržitelem Kvirinius. Šli tedy všichni, aby se dali zapsat, každý do svého města. Také Josef se odebral z galilejského města Nazareta vzhůru do Judska do města Davida, které se jmenuje Betlém, protože byl z rodu a kmene Davidova, aby se dal zapsat spolu s Marií, sobě zasnoubenou ženou, která byla v pozeňnaném stavu. Když tam byli, naplnil se jí čas, kdy měla porodit. A porodila svého prvorozeného syna, zavinula ho do plének a položila do jeslí, protože v zájezdním útulku nebylo pro ně místo. V té krajině nocovali pod širým nebem pastýři a střídali se na hlídce u svého stáda. Najednou u nich stál anděl Páně a sláva Páně se kolem nich rozzářila a padla na ně veliká bázeň. Anděl jim řekl: „Nebojte se! Zvěstuji

vám velikou radost, radost pro všechny lid: V městě Davidově se vám dnes narodil Spasitel — to je Kristus Pán. To bude pro vás znamením: Naleznete děťátko zavinité do plének a položené v jeslích.“ A náhle bylo s andělem celé množství nebeských zástupů a takto chválili Boha: „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem, v kterých má (Bůh) za líbení!“

Matouš v příběhu pokračuje takto (Mt 2,1-12):

Když se Ježíš narodil v Betlémě v Judsku za času krále Heroda, přišli do Jeruzaléma mudrci od východu a ptali se: „Kde je ten narozený židovský král? Uviděli jsme jeho hvězdu na východě, a proto jsme se mu přišli poklonit.“ Když to uslyšel král Herodes, ulekl se a s ním celý Jeruzalém. Svolal všechny velekněze a učitele Zákona z lidu a vyptával se jich, kde se má Mesiáš narodit. Řekli mu: „V Betlémě v Judsku, neboť tak je psáno u proroka: ‚A ty, Betléme‘ v judské zemi, nejsi vůbec ,nejmenší mezi judskými předními městy, protože z tebe vyjde vládce, který bude panovat mému izraelskému lidu.‘“ Tehdy si Herodes tajně zavolal mudrce a zevrubně se jich vyptal na dobu, kdy se ta hvězda objevila, poslal je do Betléma a řekl: „Jděte a důkladně se na to dítě vyptejte. Až ho najdete, oznamte mi to, abych se mu i já přišel poklonit.“ Když krále vyslechli, vydali se na cestu. A hle — hvězda, kterou viděli na východě, šla před nimi, až se zastavila nad místem, kde bylo dítě. Jakmile uviděli hvězdu, zaradovali se nevýslovnou radostí. Vstoupili do domu a spatřili dítě s jeho matkou Marií, padli na zem a klaněli se

mu. Otevřeli své pokladnice a obětovali mu dary: zlato, kadidlo a myrhu. Ve snu dostali pokyn, aby se k Herodovi už nevraceli, proto se vrátili do své země jinou cestou.

Tyto vánoční příběhy jsou evangelními čteními, která se používají v církevních lekcionářích v adventním a vánočním období v prosinci každého roku. Při bohoslužbách, kde tato a podobná čtení zaznívají, miliony lidí radostně oslavují Štědrý den. Miliony lidí také v této době radostně zpívají vánoční koledy. Mnohé koledy vyprávějí tyto vánoční příběhy v krásných, poetických textech.

Další ceněnou vánoční tradicí pro miliony lidí je poslech Královského vánočního poselství, které se na Štědrý den vysílá po celém světě.

První královnino vánoční poselství (1952), odvysílané pro miliony posluchačů, nám připomnělo, že „pokoj na zemi lidem dobré vůle“ je věčným poselstvím Vánoc a přáním nás všech.

Formální název vánočního vysílání zní „Nejmilostivější projev Ježího Veličenstva“.

Král Jiří V., královnin dědeček, pronesl první královské vánoční poselství v roce 1932. Král Jiří VI. zahájil tradici každoročního královského vánočního poselství v roce 1939 na začátku druhé světové války (1939–1945), pouhých 21 let po skončení první světové války (1914–1918). Král Jiří VI. zakončil své první vánoční vysílání povzbuzením z básně Minnie Louise Haskinové s názvem „Bůh ví“ (God Knows):

Řekl jsem muži stojícímu u Brány roku: „Dej mi světlo, abych mohl bezpečně vkročit do neznáma.“

A on odpověděl: „Vyjdi do tmy a vlož svou ruku do ruky Boží. To bude lepší než světlo a bezpečnější než známá cesta.“

Báseň pokračuje:

Vyšel jsem tedy a našel Boží ruku, a tak jsem s radostí vykročil do noci. A On mě vedl k pahorkům a k rozbřesku na osamělém východě.

*Tak už se, srdce, ztiš:
Co potřebuje náš malý život,
náš lidský život poznat,
když Bůh má pochopení?
Ve všech těch závravných bojích
věcí vysokých i nízkých
Bůh skrývá svůj záměr.
Bůh ví. Jeho vůle
je nejlepší. Sled let,
tak nezřetelných
naším slabým očím,
Bohu však jasná jsou.
Naše obavy vždy předčasné; v Něm
vše plně zajištěno.
Pak si odpočiň, dokud
Bůh nezvedne závoj
z netrpělivých očí.
Až sladší rysy přísné
tváře života pozdravíme,
krásná nad pomyšlení
Boží myšlenka kolem Jeho stvoření
naši mysl naplní.*

Králova citace „Brány roku“ na báseň upozornila veřejnost a báseň se stala inspirací milionům lidí na celém světě. Byla pak hojně přetiskována a citována, včetně následující neděle, silvestra 1939. Nepřestávala utěšovat a inspirovat mnoho generací.

V knize Služebnice královna a Král, jemuž slouží (The Servant Queen and the King She Serves), vydané k 90. narozeninám královny Alžběty II. (s její předmluvou), se vypráví, jak mladá princezna Alžběta ve svých 13 letech báseň předala svému otci. Po skonu krále ji pak královna Alžběta, královna matka, nechala vyrýt na bránu pamětní kaple krále Jiřího VI. na hradě Windsor, kam bylo v roce 1952 uloženo královo tělo, stejně jako v roce 2002 pak její, když zemřela ve věku 101 let.

Královnina vánoční vysílání

Každoroční vánoční vysílání královny inspirovala posluchače po celém světě. Pro miliony lidí to byla stejně jako pro mou rodinu netrpělivě očekávaná součást Štědrého dne, která často následovala po oslavách zahrnujících radostné koledy při ranní bohoslužbě, rozdělování dárků a společný vánoční oběd či večeři. Naše rodina se (během australského léta) při poslechu Královského vánočního poselství obvykle uvolněně rozvalovala po podlaze a v křeslech v obývacím pokoji. Nejprve jsme je poslouchali v rádiu a později sledovali v televizi. Byla to vítaná přestávka uprostřed rodinné sváteční zábavy při zkoušení nových hraček nebo sportovního náčiní.

S rozvojem techniky se k nám královnino vánoční vysílání dostávalo stále rafinovaněji a působivěji.

První roky praskajícího bezdrátového vysílání z roku 1952 ustoupily kouzlu pohledu na černobílou televizi od roku 1957 a od roku 1967 pak kráse barevné televize. Od roku 1959 dávalo předtočené vysílání stále větší možnost prokládat promluvy královny příslušnými filmovými záběry. Královniny soucitné postřehy o událostech uplynulého roku a o významu Vánoc oceňovaly miliony lidí.

Zajímavě o královniných vánočních poselstvích ve svém blogu píše Jon Kuhrt. Byl dojat komentářem při vysílání v roce 2014, kdy pracoval pro organizaci West London Mission s lidmi postiženými bezdomovectvím, násilím a závislostmi. „Nebyl jsem oddaným divákem (kromě případů, kdy jsem u maminky a kdy je sledování povinné),“ přiznává, „a tak jsem se vrátil a zpětně si přečetl její vánoční poselství za posledních 5 let.“

Zde jsem použil výňatky z jeho blogu Resistance & Renewal, kde píše, že královnina vánoční poselství jsou vzorem toho, jak mluvit o víře ve veřejném prostoru. Její víra objímá lidi všech ras a vyznání vše zahrnující Boží láskou.

Královna zůstává věrná své víře a ta se vyznačuje těmito rysy:

1. Královna mluví osobně

„Modlím se v tento vánoční den, aby Ježíšův příklad a jeho učení lidi i nadále spojovaly, aby jim ve službě druhým umožnily ze sebe vydávat to nejlepší.“ (2012)

„Život Ježíše Krista, Knížete pokoje, jehož narození dnes slavíme, je pro mě inspirací a kotvou v mém životě.“ (2014)